

Anita Nuopponen

Samuraj, sumo, sushi, tsunami och chasen - om japanska låntermer

Det har alltid funnits ord som vandrat över språkgränser. Vanligen diskuterar man lån från besläktade språk eller dominerande språk, t.ex. engelskan, men det som intresserar mig är de japanska orden som vandrat in i våra språk. Jag skall i detta bidrag fundera på varför dessa långväga gäster passerat finskans och svenskans språkgränser och vilka problem och fördelar finns det i deras anpassning. Samtidigt sonderar jag gränsen mellan allmänspråkliga ord och facktermer från denna synvinkel.

Visserligen har inte så många japanska ord hittat sin väg in i allmänspråket, men däremot finns det många fackspråk vars terminologi baserar sig på japanska ord och uttryck såsom t.ex. te(ceremoni)språk eller judospråket.

För allmänspråkets del söker jag svar på frågor: Vilka allmänspråkliga lånord från japanskan finns det i finskan och svenskan? Varför har de lånats? Som material för denna del använder jag två allmänspråkliga digitala ordböcker - den finska *CD-Perussanakirja* 1997 och den svenska *Norstedts Svensk ordbok* 2000. För fackspråkens del frågar jag: Vem använder japanska termer och japanskan som fackspråk - och varför? Hur fungerar det? Denna del baserar sig på mina egna funderingar som en te(ceremoni)student och diskussioner på olika organisationers webbföra.

1. Lånord, främmande ord

Lånord betyder olika saker för olika skribenter. Landqvist (2003) tycker att termen 'lånord' är litet konstigt "eftersom det låter som om orden lånas ut – och skall lämnas tillbaka!". Traditionellt brukar man dela ordförrådet i arvord, lånord och nybildade ord. Lånorden delas ofta i främmande ord [no *fremmendord*, fi *vierassana*] och begreppslån, som kan vara översättningslån eller betydelselån. Denna basindelning baserar sig på ursprunget av orden (Landqvist 2003). Landqvist som diskuterar "ord som rör sig från ett språk till ett annat, [...] från ett fackspråk till allmänspråket och [...] från ett fackspråk till ett annat" tar en annan synvinkel och delar dem enligt hur

Nordterm symposium 2005, Reykjavik. Julkaisu painossa.

länge de stannar i språket. Han betraktar orden som invandrare, turister och bofasta i ett språk eller inom olika områden av ett språk. "Bofasta ord" kan vara allmänspråkliga ord, dvs. arvord som kan antas ha funnits alltid i språket, eller också facktermer som inte lämnar fackområdet. Ord som korsar språkgränser eller fackområdets gränser, kallar han "språkliga invandrare" som har kommit till språket för att stanna medan "turister i språket" bara kommer in i språket för en begränsad tid. Han menar att ord för olika pastasorter är invandrare medan benämningar för spel, t.ex. *tamagochi* är turister. I Svensk ordbok fanns det åtminstone en turist: *nintendo*. Modeord jämför Landqvist med högljudda sommargäster, som kräver mycket uppmärksamhet under den korta tiden de finns i språket och försvinner.

Enligt Landqvist har språkliga invandrare antingen anpassat sig in i språket eller bevarat sin ursprungliga form. I stället för denna tvådelning har man i fennistiken sedan gammalt gjort en tredelning i allmänlån, speciallån och citatlån. De första är så hemtama att en vanlig språkbrukare inte kan urskilja deras främmande ursprung (fi *soija*, sv *soja*), medan speciallån har bara delvis anpassat sig (sv *shintoisism*, fi *šintolaisuus*). Citatlån har bevarat sin ursprungliga skrivform och sitt uttal (*tamagochi*).

Ett ytterligare sätt att dela in lånorden är inlåningsvägen då man kan skilja mellan direkta och indirekta. De direkta lånorden har kommit direkt från långivandespråket till låntagarspråket, medan de indirekta genom förmedling av ett tredje språk. Efter en snabb konsultation av Wesséns etymologisk ordbok har många japanska ord kommit till svenskan via engelskan och några via tyskan. Nuförtiden engelskan torde vara dominerande, men direkta lån är inte heller omöjliga, som i fallet *anime* och *manga*. Kulturkontakterna har blivit mera direkta.

2. Japanska ord i ordböckerna

Ordets förekomst i ordböcker kan ses som en mätare för hur väl bosatta de är i språket (Lipponen 2000: 13). I ordböckerna sökte jag japanska ord med orden *jap.*, *japanska* och *japan*. Jag kan inte vara säker på att jag hittade alla, eftersom det senare dök upp några ord som inte var markerade med någon av dessa beskrivningar, t.ex. *soja* som visserligen kommit via engelskans *soy* till både svenskan (Wessén 1960) och finskan.

Sojasåsen och andra matprodukter tillverkade av sojabönor har blivit allmänt utbredda och är inte endast ett japanskt fenomen, varför definitionerna inte har någon hänvisning till Japan. Begreppslån lämnade jag utanför granskningen - även om det säkert finns sådana också.

Båda ordböckerna hade ungefär lika många japanska lånord (Svensk ordbok 25, Perussanakirja 26; se bilaga 1). Bara i svenskan fanns *bonsai*, *go*, *origami*, *nintendo*, *shogun* och *sikahjort* och i stället för dessa fanns det i finskan *aikido*, *koto*, *siitake*, *tanka* och *tatami*.

2.1 Exotismer

Lånorden och -termer reser inte ensamma utan de kommer i sällskap med främmande begrepp och nya fenomen. En intressant kategori bland lånorden är s.k. exotismer. De hänvisar till växter, djur, mat, kläder, dans eller andra fenomen som hör till en avgränsad kulturkrets, och som inte blir välkända - eller sprider sig inte - utanför sitt eget område (jfr. Sajavaara 1989: 70). De flesta orden i mitt material hör eller har hört till exotismer. När företeelsen blir mer känd och adapteras i bruk förlorar ordet den exotiska karaktären, t.ex. *soja*, *bonsai*. Exotismer kan ha en lång historia. De japanska orden *shôgun*, *geisha*, *kimono* osv. torde ha börjat komma in i de europeiska språken utmed de första beskrivningar av Japan, när portugueser (1543), spanjorer (1584) och holländare (1600) och briter (1613) hade kommit in i landet¹. Ännu idag har landet Japan och samtidigt ord som betecknar japanska fenomen bevarat det exotiska klanget för västerlänningarna även om nyhetsförmedlingen är snabb och information finns det gott om.

Svensk ordbok 2000	CD Perus-sanakirja 1997
geisha	geiša
samuraj, samurajsvärd	samurai
shogun	-
harakiri	harakiri
kamikazepilot	itsemurhalentäjä, kamikazelentäjä
kimono	kimono
-	koto
shintoism	šinto, šintolainen, šintolaisuus
zenbuddism	zen, zenbuddhalaisuus
-	tatami

¹ Hane 1991: 122.

sikahjort	-

2.2 Matord.

Sajavaara (1989: 70) nämner **matord** som exotismer. De japanska matorden som invandrat hit har kanske varit exotismer i början, men när de har blivit bekanta och allmänt tillgängliga utanför sitt eget område har orden blivit internationellt gods, nomadord². Antalet japanska matord ute i världen växer nuförtiden i takt med det växande intresset för japanskt mat och utbredning av japanska restauranger. Efter dessa två ordböcker blev publicerade har det hänt väldigt mycket och ingen ordbok skulle nuförtiden lämna bort *sushi*, som använts sedan 1990 i svenskan³, de mest djärva skulle ta med *wasabi*, *daikon* och *makisushi*.

Svensk ordbok 2000	CD Perus-sanakirja 1997
saké	sake
satsuma	satsuma
sukiyaki	sukijaki
soja	soija
-	siitake

2.3 Kultur- och hobbyord.

En grupp av japanska ord har säkert kommit in i språket som exotismer i japanbeskrivningar, men speciellt under de senaste årtiondena har de fått utspridning utanför Japan i och med att intresset för de sysselsättningar de hänvisar till har blivit populära. *Haiku*- och *tankadikter* har översatts i våra språk och nya dikter uppstår. *Origami*, *ikebana* och *bonsai* är populära fritidssysselsättningar. Samma gäller det japanska brädspellet *go*. Nintendo har blivit överkört av sina nyare konkurrenter, men för ett tag sedan var detta dataspel så populärt att man talade om *nintendogenerationen*. Nykomlingar i denna grupp är *anime* och *manga*⁴, som ännu fattades i mina ordböcker.

Svensk ordbok 2000	CD Perus-sanakirja 1997

² Internationella "nomadord" (fi *kulkusanat*) har sprit sig via stora andliga och materiella kulturströmningar, politiska rörelser, religioner, kolonialisering, handel, turism, modeströmningar.

³ Landqvist 2003.

⁴ Svenska språknämnden 2003.

haiku	haiku
-	tanka
origami	-
-	ikebana
bonsai	-
go	-
nintendo	-
karaoke	karaoke

2.4 Sportord

En grupp av japanska ord hänvisar till japanska kampsporter, t.ex. *judo*, *aikido*. Dessa ord kan betraktas som invandrare hellre än som turister, eftersom en del av dessa sportarter har etablerat sig som populära sportgrenar utanför Japan.

Svensk ordbok 2000	CD Perus-sanakirja 1997
-	aikido
budo	budo
jiujitsu	jiujitsu
judo	judo
karate	karate
kendo	kendo
sumo	sumo, sumopaini

2.5 Sammanfattning

Alla japanska ord i de undersökta ordböckerna kan i princip sägas vara allmänspråkliga ord i svenskan, finskan och i många andra språk. Var och en har någorlunda uppfattning om deras betydelse, även om den ofta är mycket vag och kanske avviker från den ursprungliga. Efter dessa ordböcker har publicerats har ännu fler japanska ord kommit in i våra allmänspråk, *tsunami*, *sushi* osv. Svenska språknämnden⁵ konstaterar t.o.m. att "Vi får i dag fler lånord från japanskan än från t.ex. tyskan [...]". *Anime* och *manga* som språknämnden valde som månadens ord i oktober 2003 blev enligt språknämnden bekanta för den breda allmänheten när den japanska tecknade filmen *Spirited away* kom till svenska biografier. Börjar man t.ex. studera japanologi, blir även exotismer snabbt facktermer inom historieämnet, litteraturhistoria, osv. Detta leder till den nästa delen av mitt bidrag.

⁵ http://www.spraknamnden.se/fragor/arkiv_ord_03.htm#manga

3. Japanska ord som termer

Från japanska lånord i allmänspråkliga ordböcker går jag nu över till att se på fall där japanska ord fungerar i större utsträckning som termer i fackspråk utanför Japan. Som jag konstaterade tidigare, har många japanska hobby-, sport- och kulturaktiviteter etablerat sig utanför Japan. På grund av sin långa isolering från resten av världen har det utvecklats i Japan en stor mängd egenartade aktiviteter och företeelser. Trots alla förändringar i samhället har de kunnat överleva och även växa i popularitet även under de moderna tiderna. Under de senaste tiderna har det också skapats nya grenar inom kampsporten och nya områden har uppstått, som fått sina egna anhängare också i västvärlden.

Typiskt för dessa sysselsättningar är, att oavsett var i världen de idkas, har japanskan oftast bevarat sin ställning som källa för deras terminologi och fackspråklig fraseologi. Inom dessa områden fungerar japanska ord fungerar då som termer, dvs. benämningar på mer eller mindre avgränsade begrepp. *Chasen* och *randori* är termer som inte är bekanta för sådana som inte är invigda i japansk tecceremoni respektive judo vilka båda representerar japanspecifika aktiviteter som har spritt sig utanför Japan. Även de nyare områdena såsom *manga* (serietidningar) och *anime* (animerade tecknade filmer) har terminologin på japanska⁶, vilket har förorsakat en ny våg av popularitet i japanska studier under de senaste åren.

När man börjar med en ny hobby, känns det ofta som om att lära sig ett nytt språk, men i dessa fall är det faktisk så - även om i en begränsad omfattning. Som ett exempel har jag tagit en beskrivning för graderingssystemet inom *shorinkempo*, en budoart (mina kursiveringar):

"Alla graderingar inom *Shorinjikempo* utfärdas från Hombu i Japan och det är samma kriterier för att gradera oavsett vilket land man tränar i. Alla följer samma *Kamoku-hyo*, eller läroplan som det heter på svenska. Denna *Kamoku-hyo* talar om i vilken ordning man skall lära sig alla tekniker och all teori, samt vad som ingår till respektive grad. *Shorinjikempos Kamoku-hyo* är uppdelad i en *Kyukenshi kamoku-hyo* som innehåller träningschema för nybörjare upp till *shodan* (1:a *dan*, svartbälte) och *Yudansha kamoku-hyo* som innefattar träningschema från 2:a *dan* upp till 6:e *dan*. Vid gradering inom

⁶ <http://www.all2know.com/sv/wikipedia/a/an/anime.html>.

Shorinjikempo utför man förutom en teknisk test även ett skriftligt test. Vid *kyugrader* innebär det ett skriftligt hemarbete och vid gradering till *dan*grader (svartbältesgrader) är det dels ett skriftligt hemarbete samt en skriftlig tentamen på själva graderingsdagen."⁷

Det är inte bara termer på japanska som man måste behärska, det är också uttryck, fraser och hela meningar. T.ex. för teceremonins del lär man sig den knappa och reglerade konversationen under temötet på japanska. I det följande skall jag ta upp några för- och nackdelar med bruket av japanskan.

Enligt kraven som man ställer för fungerande fackspråk och borde bra termer vara entydiga, exakta, lätta att skiljas från andra termer, korta, grammatikaliskt rätt, lätta att uttalas, skrivas och böjas, i tillräcklig omfattning förståeliga och lätta att lära sig och komma ihåg (se t.ex. Haarala 1980). Ytterligare brukar man diskutera möjligheten att ersätta lånstermer med hemmagjorda. Utgående från dessa aspekter skall jag fundera på de japanska lånordens ställning i våra språk.

3.1 Entydighet, exakthet, lätt att skiljas från andra termer

Den högsta idealen för fackspråksvården är monosemi och mononymi (se t.ex. Haarala 1981: 39), dvs. att som är annars väldigt svår att nå, men uppfylls ofta utmärkt med främmande lånord. Så är det fallet med de japanska låntermerna. De redan bofasta orden har ju oftast andra betydelsefunktioner, associationer eller känslor och värdeladdningar (Sajavaara 1989: 92). P-A Lund (1998) tangerar detta problem i sin *go*-terminologilista⁸ när han talar om engelska *go*-stermer:

"Eftersom den engelskspråkiga världen i huvudsak hämtat sitt gokunnande från Japan, är det japansk goterminologi som präglat den engelska. [...] Ett problem med de engelska termerna är att de ofta är mindre precisa i sin betydelse än de japanska. Ett ord som *hiraki* har större precision än *extension*."⁹

Även om man anser lånstermer vara entydiga i det låntagande språket, är de inte alltid det i sitt hemspråk (Sajavaara 1989: 92). Som exempel kunde man ta många för oss monosema *chadô*stermer, som ändå är helt vanliga japanska ord, t.ex. för vanliga hushållsföremål som visp och handduk.

⁷ <http://www.shorinji-kempo.org>

⁸ *Go* är ett japanskt brädspel.

⁹ <http://www.gbgo.nu/GobanKen/palund/glossary/languag2.htm>

3.2 Genomskinlighet och språklig ekonomi

Ett krav på bra termer är att de är genomskinliga. Ändå är det bara få av oss som förstår japanska och således vad termelementen betyder, t.ex. att *kimono* består av *ki* som kommer från verbet *kiru* "ha på sig" och *mono* "ting". Nackdelen med främmande ord från denna synpunkt är att de är svåra att lära sig, förstå och komma ihåg (Sajavaara 1989: 92). För inläring av japanska låntermer har man oftast inget stöd från andra språk heller.

När man en gång har lärt sig grunderna för fackområdet och behärskar grundterminologin ter låntermerna ändå ganska naturliga och ställer inga problem (jfr Sajavaara 1989: 92). Hemmagjorda termer kan däremot ställa även ett större problem för sakkunniga. Också annars kan inhemska ord förbli obegripliga för en, om man inte känner till ämnet (ibid.). Man kan inte vara säker på vart de olika termelementen syftar till.

3.3 Korthet

Japanska låntermer tenderar vara ganska korta, vilket är en av termbildningsidealerna. Grunden till detta ligger i japanskans egen termbildning, som bygger i stor grad på s.k. kinesiska ord (*kango*). *Kango*-ord skrivs i japanskan med en kombination av kanjitecken, av vilka vart och ett vanligen uttalas med en stavelse som i sig själva utgör lånord från kinesiskan (t.ex. *kan* "kinesisk", *go* "ord"). Det är ofta bara dessa termelementen som är inlånade från kinesiskan, medan kombinationer har japaner gjort själva, t.ex. *ji/dô/han/bai/ki*¹⁰, "försäljningsautomat", som är från den längsta ändan av *kango*-ord. De flesta *kango* består av två kanji som i våra språk skrivs som tvåstaviga¹¹ såsom *ju/do*, *ken/do* och *bon/sai*. De inhemska japanska orden – som vanligen också skrivs med ett eller flera kanjitecken – är längre än de inlånade kinesiska orden och sammansattningar av dem blir således längre än *kango*, t.ex. *ike/bana*, *hara/kiri*, *kami/kaze*, *ki/mono*, *tsu/nami*, *suki/yaki*, *tatami*.

¹⁰ Tecknet | markerar gränser mellan termelementen som skrivs med ett eget kanjitecken.

¹¹ I de japanska stavelsesystemen hiragana och katakana -n räknas som en egen stavelse.

3.3 Anpassning i ljud-, skriv- och böjningssystemet

Uttalsproblemen är färre än mellan finskan och svenskan, eftersom finskan och japanskan står fonetiskt ganska nära varandra. T.ex. det finska uttalet av *karaoke* är nära det japanska uttalet, medan i svenskan ligger betoningen sist [karao:ke]. Främmande lånord kan föra med sig stora problem i uttalet, stavningen samt böjningen (Sajavaara 92). Den japanska traditionen som fast alla kampsporter och konstarter följer, baserar sig på den hierarkiska doktrinen om att man lär sig genom att göra såsom *sensei* "mästaren" gör och säger. Det är alltså muntligt som man lär sig termerna och språket. Det uppstår nationella varianter av de ursprungliga termerna, t.ex. i den livliga språkdiskussionen på Svenska Budo- och Kampsportsförbundets¹² diskussionsforum frågar Robert Thorén (27.11.2002):

"Visst kan man se japanskan som ett fackspråk för budo-arterna men borde det då inte vara rimligt att man lär sig uttala orden rätt? Om nu japanskan ska kunna förenkla träningen i olika delar av världen borde vi väl försöka uttala det så att tex japanerna förstår vad vi säger. Jag tror nämligen att det är ytterst få japaner som förstår vad folk menar när de använder nedanstående uttryck. Japanska inom parentes.

Maj-geri	(Mae-geri)
Midji	(Migi)
Hid'dari	(Hidari)
Gjako-ski	(Gyaku-zuki)
Mawotte	(Mawatte)"

När man sedan vill läsa någonting, finns det inom många områdena ingen svensk eller finsk litteratur alls utan man får vända sig till den engelska och tyska litteraturen. Detta påverkar utformningen av både uttalet och den skriftliga formen av låntermerna. Andra språks förmedlarroll syns t.ex. i att långa vokaler har försvunnit under vägen. som det har hänt med *shôgun* [sho:gun] som har blivit *shogun* och *kendô* [kendo:] som har blivit *kendo*. Detta gäller också japanska namn: t.ex. *Tôkyô* [to:kio:] skrivs *Tokio* som har påverkat uttalet och t.ex. i finskan har således de ursprungligen långa vokaler blivit korta [tokio]. Skriftlig kommunikation torde ha förorsakat också att uttalet av bokstaven *j* har försvenskats och förfinskats och i stället för det ursprungliga uttalet [dzu:do:] har blivit [judo]. Detsamma gäller *jiujitsu* eller dess nyare form

---

¹² <http://www.budo.se/>

jujutsu (*jûjutsu*) [dzu:dzutsu]¹³. Uttalet av y [j] har i vissa fall tagits i akt i finskans skrivform, t.ex. *jeni*, *sukijaki* (jfr. sv. *yen*, *sukiyaki*). Som vilseledande kunde man anse att vissa japanska ord med *e* i slutet skrivs med aksenttecknet, t.ex. *saké* [sake] (jfr. *idé* [ide:]), som har sitt ursprung i franskan och engelskan.

I vetenskapliga skrifter, t.ex. inom japanologin, skriver man japanska lånstermer och namn ofta med sk. *rōmaji* ("romersk skrift"), translittereringssystem som används bl.a. i Japan för att transkribera gatuskyltar och namn på platser för utlänningar på besök samt i läroböcker och ordböcker för utlänningar¹⁴. Det finns flera *rōmajisystem*, bl.a. *kunrekisystemet* som används mest i Japan och *hepburnsystemet* som används mest utanför Japan. Alla dessa återger t.ex. just långa vokaler på ett eller annat sätt, t.ex. långt *o* eller *u* med *ô* respektive *û* eller med *ō* respektive *ū*.

Ihop- och särskrivningen av japanska lånstermer kan också ställa till problem, eftersom man i en japansk text inte markerar ordgränser. Ofta ser man också, att de japanska lånstermer skrivs med stora begynnelsebokstäver inne i en mening (se t.ex. i citatet i början av avsnitt 3), vilket är helt obefogat.

Om böjningsproblem konstateras det på Svenska Budo- och Kampsportsförbundets¹⁵ diskussionsforum (1.12.2002):

Ett annat problem(?) är ju böjningen. Våra egna svenska varianter. En kata, flera katas, eller kator - för att nämna ett exempel. Här tycks alla göra som de vill.

Lund har **stött** på detta problem i samband med sin japansk-svensk-engelska GO-ordlista och resonerar på detta sätt¹⁶:

Utrum (N-genus) är det dominerande genus i modern svenska. Det verkar lämpligt att de japanska go-ord som direktinlåna(t)s får detta genus. Det tycks också vara praxis bland svenska gospelare att tala om *en geta*, *en hane*, *en ko*, *en seki* osv. I och för sig vore neutrum av "böjningstekniska" skäl ett

¹³ Termen *jujitsu* reflekterar den klassiska japanskan som ännu var i bruk i Japan när denna sportform nådde Sverige i början av 1900-talet. Den nyare formen *jujutsu* baserar sig på den moderna japanska formen.

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Romaji>

¹⁵ <http://www.budo.se/>

¹⁶ <http://www.gbgo.nu/GobanKen/palund/glossary/languag2.htm>

lämpligare val, men utrum torde redan vara så väl etablerat att det är svårt att börja från början.

I bestämd form singularis blir det lämpligen *getan, hanen, kon, sekin* etc. I obestämd form pluralis bör vi kunna använda samma form som i singularis, alltså flera *geta, hane, ko, seki* ... Detta är i och för sig ovanligt i utrum, men alternativet *getor* (i likhet med *stugor*), *hanar* (i likhet med *hanar*), *kor* (i likhet med *kor*), *sekier* (i likhet med *muftier*) verkar mindre tilltalande. Att tillgripa ett engelskt plural-s förefaller mig rent eländigt, särskilt som man i engelskspråkiga texter ofta ser s-lösa flertalsformer av de här orden.

3.4 Varför japansk terminologi?

Ovan tog jag upp bara en bråkdel av fördelar och problem med japanska lånstermer. I det följande funderar jag varför man trots alla problem fortsätter att använda japanska lån inom de japanska idrottsgrenarna och andra hobbyn.

Ursprunget av området ges som motivering t.ex. av ett medlem av budoforum:

Det vi lär ut kommer från Japan i modern tid. För att vi vill hedra Japan och hålla kvar vid bandet till Japan använder vi en del japanska ord. I början ganska få. De som finns nedan är de en nybörjare kan stöta på. [...] <http://www.ju-shin-jutsu.se/index.html>

Anders Pettersson:

"Varför skall man då använda japanska termer. Som jag ser det så är det inte konstigare än att man i amerikansk fotboll säger Touchdown, för inte används väl ett svenskt ord för detta bland de som spelar amerikansk fotboll?"¹⁷

En vanlig motivering för varför japanska termer och uttryck används är att det underlättar den internationella kommunikationen. Benni Jönsson och Satu Tupala, budoarten shorinjikempo-utövarna. Reseberättelse JAPAN 11.8 - 5.9.2001.

"Något som är väldigt skönt är att även om man kan känna sig som en alien i Japan, då få pratar engelska, så känner man sig direkt hemma när träningen väl startar. En enorm fördel att vi använder japanska termer här hemma då det under själva träningen blev skapligt enkelt att följa med."¹⁸

¹⁷ <http://www.budo.se/>

¹⁸ http://www.shorinji-kempo.org/articles/benni_satu_japan_trip/travel_report_japan.html

Det som jag själva har också upptäckt när jag samlat *chadô*terminologi och försökt att bilda förslag till finska motsvarigheter för japanska termer, kommer också väl fram i diskussioner t.ex. på olika webfora för *judo* och *go*-spelet.

"Judons tekniska språk är japanska och **en del av namnen på olika tekniker eller andra termer är svåra att översätta**. Detta har lett till att judons språk har blivit internationellt och innebär att judoutövare över hela världen kan förstå varandra när de befinner sig på judomattan."¹⁹

I allmänspråk använder man termen *teceremoni*, men de som idkar denna kulturform anser den vara mera än bara en ceremoni, och hellre använder *chadô* eller *teets väg*.

4. Slutdiskussion

Till slut kunde man konstatera, att i och med globalisering, Internet, turism, snabbt spridande ungdoms- och massakultur (film, tv), samt modeflugor har världen krypt²⁰ och en hel del av tidigare så exotiska företeelser har blivit helt vanliga i vår egen miljö. Därmed blir också orden som betecknar dessa företeelser skarpare i sin betydelse och blir en del av vårt allmänna ordförråd och finner sin väg in i ordböcker så småningom.

Det är inte bara enstaka ord som vi får från japanskan, utan hela terminologier och fackspråkliga fraseologier. Termmotsvarigheter för de japanska termerna bildas dock på olika håll, men eftersom det gäller inte ekonomi eller teknik, baserar sig arbetet på individuella frivilliga insatser. Då gäller det att lösa på ett eller annat sätt problemen som uppstår av inlåningen av japanska termer eller anpassandet av lånstermer in i våra språken.

¹⁹ <http://www.lejk.com/lejk/index.php?content=vadjudo>

²⁰ Sajavaara 1989: 73

Källor

- Cd-perussanakirja* (1997). Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 94. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Haarala, Risto (1981). *Sanastotyön opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 16. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Hane, Mikiso (1991). *Premodern Japan. A Historical Survey*. Westview Press. Boulder, San Francisco, Oxford.
- Landqvist Hans (2003). *Invandrare, turister och bofasta – ord och gränser*. http://hum.gu.se/forskning/humanistdagbocker/humanistdagboken_16/Humdag_2003_23.pdf
- Lipponen Paula 2000. Fanit ja fännid – anglismit suomalaisessa ja virolaisessa sanomalehtitekstissä. I: *Kielikuvia* 2/2000, 12-18. <http://www.uta.fi/jarjestot/nsseura/kielikuvia/kielikuvia-2-00.pdf>
- Lund, P-A (1998). Språkligheter 2. Om översättningsproblem och annat. I: *P-A Lunds japansk-svensk-engelska GO-ordlista. Japanska gotermer översatta och förklarade*. <http://www.gbgo.nu/GobanKen/palund/glossary/termer.htm>
- Norstedts svensk ordbok* (2000). CD-ROM. Språkdata och Norstedts ordbok 1999-2000.
- Sajavaara, Paula (1989). Vierassanat. I: *Nykysuomen sanavarat*, 64–109. Red. Jouko Vesikansa. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Svenska språknämnden (2003). *Månadens ord 2003*. http://www.spraknamnden.se/fragor/arkiv_ord_03.htm
- Wessén, Elias (1960). *Våra ord, deras uttal och ursprung*. Stockholm: Svenska bokförlaget, 1960

BILAGA 1

Svensk ordbok 2000	CD Perussanakirja 1997
svenska	finska
-	aikido
bonsai	-
budo	budo
geisha	geiša
go	-
haiku	haiku
harakiri	harakiri
-	ikebana
jiujitsu	jiujitsu
judo	judo
kamikazepilot	itsemurhalentäjä, kamikazelentäjä
karaoke	karaoke
karate	karate
kendo	kendo
kimono	kimono
-	koto
nintendo	-
origami	-
saké	sake
samuraj, samurajsvärd	samurai
satsuma	satsuma
shintoisim	šinto, šintolainen, šintolaisuus
-	siitake
shogun	-
sikahjort	-
soja, sojaböna, sojamjöl, sojabiff	soija, soijapapu, soijakastike, -jauho, - maito tms.
sukiyaki	sukijaki
sumo	sumo, sumopaini
-	tanka
-	tatami
yen	jeni
zenbuddism	zen 5 , zenbuddhalaisuus
-6, 25	-6, 26